

SAMUEL GILI Y GAYA: *El ritmo en la poesía contemporánea*. Barcelona, Universidad de Barcelona: Facultad de Filosofía y Letras: Cátedra Milá y Fontanals, 1956. 64 pàgs.

Aquest opuscle inclou tres lliçons explicades els dies 13, 15 i 17 de febrer de 1956 a la càtedra Milà i Fontanals de la Universitat de Barcelona pel Prof. Gili i Gaya. És sorprenent l'abundor i la varietat de doctrina que el notable lingüista ha encabir dins un nombre tan curt de pàgines i que fan de mal extractar. El tema, encara, és d'una gran importància, si tenim present quins amples sectors de la poesia contemporània són atesos per aquesta anàlisi curiosa i complexa que s'encara amb l'actual crisi d'ametria tan estranyament coincident amb el conreu de les formes populars de versificació i de la matemàtica estricta del sonet.

Basant-se en el principi, d'arrel clàssica, que la llengua parlada és rítmica per natura, el Sr. Gili i Gaya destina la seva primera dissertació a estudiar el ritme de la prosa artística i de la llengua parlada. Fa remuntar la seva exposició a les teories de ritme i de metre dins l'oratória greco-romana, segons les teories d'Aristòtil, Ciceró i Quintilià, i a l'expansió del *cursus* en la baixa llatinitat eclesiàstica. Per a la seva síntesi reté dos conceptes cabdals elaborats per l'antiga retòrica: el sentiment de vaivé o balanceig que acompanya la pronúncia i la percepció dels fragments (grups fònics i llurs agrupacions) en què es divideix la prosa; el caràcter *amètric* de la prosa enfront del caràcter *mètric* del vers, és a dir, la divisió en trossos de durades desiguals oposada a l'isocronisme de la versificació. Si les llengües romàniques perden el sentit de la quantitat sillàbica, mantenen viu el sentiment del ritme a través dels preceptistes i dels escriptors del Renaixement. El Sr. Gili i Gaya defineix, d'acord amb observacions personals i amb els resultats de la fonètica experimental, el caràcter de les agrupacions rítmiques en algunes llengües modernes: el ritme iàmbic del francès roman isolat dins els dominis de la Romània; el ritme dominant de l'espanyol és el trocaic, així com el de l'italià, bé que mesclat en aquesta llengua amb combinacions ternàries d'accentuació dactílica; el del català, potser el iàmbic, que hi conviu amb el trocaic en proporció considerable, donant a la nostra llengua una fesomia intermèdia entre el francès i l'espanyol.

La segona lliçó planteja un doble problema: el de la síl·laba, com a moviment balístic, i el del grup fònic i de la proposició delimitada per la seva cadència terminal, de moviment conduït i continu. A la unitat fonètica del segon moviment caldria vincular, pensa el Sr. Gili i Gaya, la naixença del versicle bíblic, tan afí a l'actual vers lliure, deslligat dels impulsos balístics de la síl·laba que han governat la mètrica tradicional donant-li un caràcter impersonal, elemental i gregari. D'on l'especial atenció que l'expositor consagra a l'estudi de les unitats extenses, o sia al grup fònic i a la proposició, *l'incts* i el *membre* de l'antiga retòrica. Es refereix després als *tonemes* o inflexions finals de l'entonació, així com a les inflexions melòdiques de la proposició i del període que amb llur fragmentació originen els grups fònics. El nombre d'aquests grups fònics podria teòricament oscillar entre 1 i *n*. Però en la realitat lingüística les possibilitats són limitades: la preferència per determinades unitats, més curtes o més llargues, caracteritza la prosòdia de cada llengua i també les diferències estilístiques d'èpoques i d'autors. El Sr. Gili i Gaya aplica especialment aquesta teoria delicada, i potser discutible en alguns detalls, a l'evolució de la moderna prosa literària espanyola.

Analitzat d'aquesta manera el ritme de la prosa i de la parla, el Prof. Gili i Gaya pot afrontar, amb la natural cautela, en la tercera dissertació el sentit de la poesia contemporània, enemiga del compàs i de la mesura. La seva posició crítica, enfront del discutit fenomen, és eclectica, l'única potser que hom pot mantenir. El vers lliure, que conviu sempre amb la mètrica popular, pot ésser de vegades una extravagància o una comoditat, però busca sovint la dificultat i crea els seus propis perills. La seva gestació és lenta. L'autor recorda abans, com a antecedents possibles, la polimetria de la poesia modernista o les combinacions de versos de distint nombre de síl·labes però rítmicament acordants, un per un, amb la mètrica tradicional. Arriba així a l'estudi del versicle lliure que, prescindint del nombre de síl·labes, produeix, nogensmenys, una marxa rítmica, fundada només en alguns accents dominants, però no sempre isòcrons, o bé, atès l'últim esglaó de la ametria, pertorba el mateix moviment accentual de la frase. No es tracta de canvis de peus rítmics; la unitat rítmica no és ja la síl·laba o el peu, sinó la mateixa frase, és a dir, el grup fònic, amb la seva successió de tensions i de distensions que, en vers com en prosa, emmotlla i afaïçona la paraula humana. La prosa i el versicle es troben, doncs, en l'esfera, no pas dels moviments balístics, ans dels moviments conduïts; llur semblança és colpidora, però ho és també llur diferència. L'encadenament de la prosa és lògic, racional, gramatical; el versicle és una unitat melòdica, expressiva, atemporal, que pot alliberar-se de la sintaxi i de la puntuació ortogràfica; és una massa inconnexa, obscura, caòtica, acostada, com a signe històrico-cultural, a la filosofia existencial. Tal és la conclusió del Prof. Gili i Gaya. El resultat de la seva teoria podrà ésser discutit, però no pas l'arrel metòdica de la seva indagació.

Miquel Dolç

WALTER PABST: *Venus und die missverstandene Dido. Literarische Ursprünge des Sibyllen- und des Venusberges.* Hamburg, Cram, de Gruyter & Co., 1955. 156 pp. (HRSt, A, XL.)

Lo scopo del presente saggio è la dimostrazione dell'origine letteraria, non popolare e folklorica, della leggenda della sibilla di Norcia. La dimostrazione fatta con gran copia di documenti ed eseguita con notevole acume critico può dirsi convincente.

La forma letteraria più antica della leggenda della sibilla di Norcia è quella offerta da Andrea da Barberino nel suo *Guerin Meschino* di cui l'autore dà un'analisi dettagliata. A pochi decenni di distanza un novelliere francese, Antoine de La Salle, ne fa il soggetto di un suo racconto, *Le paradis de la reine Sibylle*. L'autore segnala un fatto finora rimasto inosservato, cioè che Antoine si è servito del racconto di Andrea, introducendovi caratteristiche modificazioni, fra cui è notevole la sua tendenza di ripristinare il carattere non demoniaco della sibilla, perché egli, il francese, si attiene più strettamente alla tradizione cristiana delle sibille come persone venerabili perché conoscitrici e preannunciatrici della venuta di Cristo. Anche nella tradizione italiana la demonizzazione della sibilla cumana operata da Andrea viene cancellata nelle edizioni popolari del *Guerino* dal Cinquecento in poi, nonché nelle opere che